

FAMA jako inicjator kształcenia załogi

Słowa kluczowe

FMO w Gniewie, historia szkolnictwa zawodowego, Zasadnicza Szkoła Zawodowa

Streszczenie

Wcześniejszy system gospodarczy, poprzez swoje zasady funkcjonowania, sprzyjał rozwojowi systemu edukacyjnego, w którym nauczanie odbywało się w zakresie wąskich specjalizacji. Przystosowane były one do pracy w konkretnym zawodzie. Szkoły były mocno powiązane z przedsiębiorstwami państwowymi, co umożliwiało w miarę dokładne sprecyzowanie zapotrzebowania na pracowników posiadających dane kwalifikacje. Dla polityki gospodarczej, która była nastawiona głównie na produkcję przemysłową, szkolnictwo zawodowe spełniało bardzo istotną funkcję.

1. Wstęp

W drugiej połowie XX wieku Gniew należał do czołówki miasteczek pomorskich prężnie się rozwijających pod względem gospodarczym. Liczba mieszkańców w 1946 wynosiła 3120 osób i wzrosła do 7270 w 1994 r. Funkcjonowały tu zakłady: Fabryka Maszyn i Odlewnia, Gniewskie Zakłady Podzespołów Radiowych T-20, Państwowy Ośrodek Maszynowy, Zakłady WYROBÓW Metalowych, Spółdzielnia Mleczarska, Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska i inne. Po ustaniu działań wojennych reaktywowano już 4 września 1945 roku Państwowe Gimnazjum i Liceum. Natomiast w 1955 r. szkoła ta została przeniesiona do Pelplina. Po tej likwidacji w Gniewie pozostały tylko szkoły zawodowe utworzone przy istniejących zakładach przemysłowych. Gniew aż do początku lat siedemdziesiątych XX wieku nie posiadał szkoły, w której nauka kończyłaby się egzaminem maturalnym. Młodzież pragnąca uczyć się zawodu mogła to czynić dojeżdżając do Tczewa lub u nielicznych jeszcze prywatnych rzemieślników. Kierunki kształcenia zawodowego, jego zasięg i formy organizacyjne związane są z poziomem rozwoju gospodarczego, zależą także od struktury społeczno-zawodowej ludności danego regionu oraz warunków politycznych, tradycji i aspiracji edukacyjnych społeczeństwa. Rozwój szkolnictwa zawodowego jest odpowiedzią na zapotrzebowanie gospodarki i stanowi jedno z narzędzi jej rozwoju.

2. Powstanie szkoły przyzakładowej

W połowie lat pięćdziesiątych rozwijająca się Państwowa Fabryka Maszyn i Odlewnia zaczęła przyjmować młodocianych w celu przyuczenia ich do zawodu metalowca. Natomiast 1 marca 1957 r. przyjęto około 30 młodocianych na przyuczenie do zawodu ślusarza i tokarza. Przyszłych ślusarzy i tokarzy szkolono bezpośrednio u mistrzów na produkcji. Z czasem system ten stawał się niewydolny i niewystarczający i zaczęto myśleć o doskonalszych formach szkolenia. Początkowo zajęcia odbywały się w tzw. czerwonym budynku. W drugim roku uczniowie pracowali i uczyli się na stanowiskach produkcyjnych u mistrzów ślusarzy i tokarzy. Co miesiąc następowała zmiana stanowisk. W trzecim roku uczniowie pracowali na równi z fabrycznymi ślusarzami i tokarzami pod nadzorem przełożonych. Zajęcia teoretyczne odbywały się po południu w Szkole Podstawowej nr 1. Uczniowie ci kończyli naukę egzaminem złożonym przed Komisją Izby Rzemieślniczej z Gdańska, która przybywała do Gniewu. Takie przyzakładowe szkoły funkcjonowały już w Polsce na podstawie Ustawy z 1958 r. (Dz.U. z dnia 21 lipca 1958r. nr 45 poz. 226). Ustawa ta określała warunki zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy oraz o stażu wstępnym. W dniu 6 kwietnia 1960 r. utworzono grupę kilkusobową pracowników młodocianych, którzy mieli za zadanie przygotować stanowiska dla uczniów, chcących rozpocząć praktyczną naukę zawodu 1 września 1961 r. Celem tych działań było zapewnienie dopływu fachowej kadry warsztatowej dla zakładu. Zakład w Gniewie miał już doświadczenia związane z funkcjonowaniem szkolnictwa zawodowego. Brakowało jednak odpowiedniej bazy lokalowej oraz odpowiedniej ilości wykwalifikowanych nauczycieli przedmiotów zawodowych.

3. Funkcjonowanie Zasadniczej Szkoły Zawodowej F M i O w Gniewie do końca lat 70.

Od 01.09.1961 roku rozpoczęły się zajęcia w Zasadniczej Szkole Zawodowej dla Pracujących przy Fabryce Maszyn i Odlewni. Organizatorem i jej pierwszym dyrektorem był Ryszard Chojnacki, pracownik gniewskiego zakładu. Został powołany na to stanowisko przez Kuratora Okręgu Szkolnego w Gdańsku. W roku szkolnym 1961/62 przyjęto wyłącznie 40 chłopców do przyuczenia zawodu ślusarza i tokarza. Nabór w tym, jak i latach następnych ogłaszał i przeprowadzał dział kadr. Młodociani otrzymywali wynagrodzenie – co roku wyższe. Zajęcia teoretyczne z powodu braku własnej siedziby odbywały się po południu w Szkole Podstawowej nr 1, a w roku następnym w Szkole Podstawowej nr 2. Mankamentem szkoły tego okresu był nie tylko brak bazy lokalowej, ale i odpowiedniej ilości wykwalifikowanych nauczycieli przedmiotów zawodowych. Przez wiele lat nie miała ona nauczycieli zatrudnionych na pełnych etatach i zajmujących się wyłącznie szkołą. Dochodzący pedagodzy wywodzili się z miejscowych szkół i macierzystego zakładu. W pierwszych latach pomimo niedostatku w wyposażeniu, uczący i uczniowie cieszyli się z faktu powstania szkoły. Zwracano uwagę na kształtowanie więzi z macierzystym zakładem, ponieważ tu mieli pracować po skończonej nauce. Starano się upodobnić przyzakładową szkołę dla pracujących do dziennych zawodówek prowadzonych przez Ministerstwo Oświaty. W miarę możliwości zakładu poprawiała się baza lokalowa. Dzięki rozbudowie zakładu przeniesiono zajęcia ze szkoły na teren zakładu. Zatrudniono nauczycieli na pełny etat poza tymi, którzy stanowili kadre inżyniersko-techniczną zakładu. Należy zaznaczyć, że od roku szkolnego 1965/66 szkoła stała się placówką koedukacyjną, ponieważ zaczęto przyjmować dziewczęta na przyuczenie do zawodu ślusarza. Nie zapomniano także o odnowieniu parku maszynowego i powiększeniu mocy przerobowych. Początkowo nauka odbywała się na stanowiskach produkcyjnych, tj. na szlifierce, traserni, przy cięciu metali oraz na montażu. W latach 1964–1968 szkoła kształciła specjalistów w zawodach tokarz i ślusarz a także obróbki skrawaniem zapewniając corocznie nową siłę roboczą w ilości 25-30 absolwentów. Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Pracujących Fabryki Maszyn i Odlewni w Gniewie, przemianowana została po 1968 roku na Zasadniczą Szkołę Zawodową dla Pracujących Zakładów Mechanizmów Okrętowych w Gniewie. Samodzielną jednostką była w latach 1961-1979. Stopniowo szkoła przejmuje kolejne pomieszczenia służące do celów edukacyjnych (np. w tzw. czerwonym budynku, zaplecze przyzakładowej świetlicy wraz ze świetlicą.) Posiadanie skromnej, lecz własnej bazy uporządkowało wiele spraw dydaktyczno-wychowawczych. W 1972 r., z inicjatywy dyrektora szkoły Eltry Zdzisława Gehrke, powstało czteroletnie Liceum Zawodowe, a szkołę przemianowano na Zespół Szkół Zawodowych. W 1973 r. szkoła otrzymała samodzielny budynek po służbach technologicznych. Stało się to możliwe dzięki rozbudowie ZMO FAMA. Dla przyzakładowej szkoły oznaczało to koniec z tymczasowością. Dyrektor szkoły Henryk Kordowski przystąpił w pierwszej kolejności do urządzenia sali lekcyjnych, a potem do skompletowania stałej kadry pedagogicznej. Stabilizacja grona nauczycielskiego miała niewątpliwie wpływ na efektywność nauczania i wychowania, jak również rangi i popularności szkoły w gniewskim środowisku. Zauważalnym efektem tych zmian było tworzenie w latach 1975–1980 podwójnych klas pierwszych szkolących tokarzy i ślusarzy.

4. Praktyczna nauka zawodu

Od chwili powołania przyzakładowej szkoły były kłopoty ze stałą lokalizacją warsztatów praktycznej nauki zawodu. Kierownictwo zakładu pragnęło mieć własną placówkę szkoleniową gwarantującą ciągły dopływ wykwalifikowanych tokarzy i ślusarzy. Tymczasem zabiegi zakładu o szerszy asortyment produkcji i konieczność wywiązywania się z podjętych działań wymuszały m.in. zmiany w zakresie wykorzystania fabrycznych budynków. W związku z tym niekiedy przenoszono szkolny warsztat do innej siedziby. Pierwszy warsztat szkoleniowy (jak wspomniano w punkcie 2 artykułu), mieścił się na parterze czerwonego budynku G-11. W nim odbywały się zajęcia ręcznej obróbki metalu. Wkrótce kierownictwo zakładu przeniosło szkolny warsztat do budynku G-26. W tym pomieszczeniu uczniowie uczyli się obróbki ręcznej aż do 1972 r. W 1973 r. dla potrzeb szkoły, a dokładnie obróbki ręcznej adaptowano barak po firmie budowlanej. Natomiast nauka obróbki mechanicznej dla klas drugich i trzecich odbywała się cały czas na wydzielonych obrabiarkach w hali produkcyjnej budynku G-21. W późniejszym okresie (po oddaniu do użytku w 1973r. nowego zakładu) przeniesiono ją na piętro budynku G-20. Tę halę zakład przekazał szkole wraz z wyposażeniem maszynowym: 12 tokarek, 2 frezarki, szlifierkę bezkłową oraz 2 wiertarki słupowe. Obok stanowisk zlokalizowano szatnię uczniowską i pomieszczenia socjalne. Do prowadzenia zajęć przeznaczonych było 14 nauczycieli praktycznej nauki zawodu. Do końca funkcjonowania szkoły nauka obróbki ręcznej i mechanicznej opierała się o dwa ww.

warsztaty. Część zajęć praktycznych klas drugich i trzecich odbywała się na wydziałach produkcyjnych. Tak było również po 1979 r., gdy Zasadnicza Szkoła Zakładów Mechanizmów Okrętowych została włączona do Zespołu Szkół Zawodowych Przedsiębiorstwa Techniczno-Produkcyjnego Unitra–Unitech w Warszawie Zakład Elementów Stykowych w Gniewie. Wówczas z warsztatu obróbki mechanicznej ZMO FAMA korzystali również uczniowie Liceum Zawodowego tegoż zespołu szkół, co w znacznym stopniu poprawiło jakość szkolenia zawodowego licealistów. O poziomie szkolenia w tym warsztacie może świadczyć fakt, że uczniowie wykonywali detale służące jako elementy w zakładowej produkcji. Szkolni tokarze z trzeciej klasy w latach osiemdziesiątych z właściwą starannością przygotowywali części do różnych wyrobów produkowanych przez szwedzką firmę Alfa Laval, z którą wówczas kooperowały Zakłady Mechanizmów Okrętowych w Gniewie. W latach siedemdziesiątych XX wieku gniewskie zawodówki były atrakcyjne dla młodzieży. Trafiał do niej znaczący procent gniewskich podstawówek. Szkoła Zakładów Mechanizmów Okrętowych w tym czasie uczyła zawodu, za który młodociani otrzymywali wynagrodzenie. Mogli więc dysponować samodzielnie swoimi pieniędzmi. Szkoła posiadała szkolne kółka zainteresowań. Uczniowie osiągnęli sukcesy na forum nie tylko lokalnym. Po trzech latach nauki uczniowie obowiązkowo składali końcowy egzamin z przygotowania zawodowego w części praktycznej i teoretycznej. Najpierw losowali temat konkretnej pracy praktycznej. Następnie samodzielnie ją wykonywali w szkolnym warsztacie w ciągu trzech dni roboczych obserwowanych przez członków komisji egzaminacyjnej. Po wykonaniu modelu stawali przed Komisją Egzaminacyjną złożoną z dyrektora szkoły, kierownika warsztatów szkolnych, nauczycieli oraz przedstawiciela ZMO. Część młodzieży kończąca szkołę otrzymywała pracę w macierzystym zakładzie. Niektórzy zatrudniali się w innych firmach państwowych lub spółdzielczych w Gniewie. Chętni mogli kontynuować naukę w systemie wieczorowym miejscowej filii technikum lub w systemie zaocznym w Tczewie, Gdańsku czy Bydgoszczy. Niektórzy absolwenci ukończyli potem technikum i studia i obecnie pracują w firmie FAMA Sp. z o. o. W okresie początkowym w latach 1961–1979 (do czasu połączenia szkół zawodowych) szkołę ukończyło i uzyskało zawód ślusarza lub tokarza 499 uczniów.

5. Zmiany organizacyjne związane z łączeniem szkół końcem lat siedemdziesiątych XX wieku

Zanim doszło do połączenia szkół zawodowych zaszły zmiany w nazewnictwie. Z dniem 3 maja 1979 r. Ministerstwo Przemysłu Maszynowego zmieniło dotychczasową nazwę Zespół Szkół Zawodowych Zakładów Radiowych Unitra–Unitech Zakład w Gniewie na Zespół Szkół Zawodowych Przedsiębiorstwa Techniczno-Produkcyjnego Unitra–Unitech Zakład Elementów Stykowych w Gniewie. Szkoły tworzące zespół szkół przemianowano na: 1. Zasadnicza Szkoła Przyzakładowa Przedsiębiorstwa Techniczno-Produkcyjnego Unitra–Unitech Zakład Elementów Stykowych w Gniewie, 2. Liceum Zawodowe Przedsiębiorstwa Techniczno-Produkcyjnego Unitra–Unitech Zakład Elementów Stykowych w Gniewie. Natomiast decyzją Kuratora Oświaty i Wychowania w Gdańsku z dnia 15 września 1979 r. do tegoż Zespołu Szkół Zawodowych włączono również Zasadniczą Szkołę Przyzakładową Zakładów Mechanizmów Okrętowych w Gniewie. Kierownictwo Zespołu Szkół powierzono Henrykowi Kordowskiemu, dotychczasowemu dyrektorowi Zasadniczej Szkoły Zawodowej Przyzakładowej Zakładów Mechanizmów Okrętowych w Gniewie. Od momentu połączenia szkół licealiści Liceum Zawodowego odbywali praktyczną naukę zawodu w przestronnym, dobrze wyposażonym szkolnym warsztacie obróbki mechanicznej Zakładu Mechanizmów Okrętowych. Funkcjonowanie Zespołu Szkół Zawodowych w dwóch budynkach i dwóch warsztatach mobilizowało grono pedagogiczne do unowocześniania bazy dydaktycznej. Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych zostały powołane komisje przedmiotowe, których zadaniem było tworzenie jak najlepszych warunków nauczania. Były to komisje: przedmiotów zawodowych, matematyczno-fizyczna oraz humanistyczna. Dyrekcja szkoły i nauczyciele wykorzystywali fundusze kuratorskie oraz kontakty prowadzące do współdziałania ze służbami inżynierjno-technicznymi obydwu zakładów opiekuńczych w celu unowocześnienia bazy dydaktycznej szkoły. W działaniach tych wyróżnił się m.in. przewodniczący komisji przedmiotów zawodowych i opiekun gabinetu technologicznego, Roman Kowalewski, a następnie Kazimierz Poznański, który w 1986 r. przejął to stanowisko. Kuratorski wizytator z wydziału szkolenia zawodowego Wiesław Lewandowski podczas wizyty w maju 1984 r. stwierdził, że gniewska szkoła ma najlepsze wyposażenie dydaktyczne spośród wszystkich tego typu placówek w województwie. Należy tu dodać, że zajęcia lekcyjne aktywizowały uczniów, ponieważ wszelką aparaturę umieli obsługiwać sami. Połączenie famowskiej szkoły z eltrowskim Zespołem Szkół Zawodowych w 1979 r., jak wykazała codzienna praktyka, było trafionym pomysłem. W tym dziesięcioleciu gniewscy uczniowie po raz

pierwszy biorą udział w konkursach przygotowania zawodowego na szczeblu wojewódzkim. O poziomie szkolenia w Gniewie mogą świadczyć miejsca zajęte przez uczniów: Jarosław Dettlaff I miejsce w kat. tokarz, Jacek Grudziński III miejsce w kat. ślusarz podczas Wojewódzkiego Konkursu z Przygotowania Zawodowego w Gdańsku w roku szkolnym 1985/86 oraz Sławomir Kozłowski III miejsce w kategorii tokarz w roku 1987/1988.

6. Szkolnictwo po transformacji ustrojowej w 1989 roku

Historyczny rok 1989 przyniósł poważne zmiany w dziejach polskiego szkolnictwa. Ministerstwo reformujące system oświaty w Polsce pokładało wówczas wielkie nadzieje na w upowszechnianiu szkół ogólnokształcących, po których dopiero absolwenci mieliby zdobywać odpowiednie kwalifikacje. Szkolnictwo zawodowe zeszło na krótko na drugi plan. W Gniewie odżyły tendencje, które spowodowały reaktywowaniem w 1992 r. Liceum Ogólnokształcącego i przemianowaniem Zespołu Szkół Zawodowych na Zespół Szkół Ponadpodstawowych. Dalszy efekt zmian doprowadził w 2002 r. poprzednią zmianę na Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych. Jednocześnie w tym samym czasie od 1 września 1992 r. w Zespole Szkół Ponadpodstawowych zaczęła funkcjonować kuratorska Zasadnicza Szkoła Zawodowa z oddziałami wielozawodowymi. Zasadnicza Szkoła Przykładowa Zakładów Mechanizmów Okrętowych w Gniewie funkcjonowała do 1 października 1995 r. Od 1 września 1993 r. uruchomiono Technikum Zawodowe dla Dorosłych na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej. W okresie tym wciąż ważyły się niepewne losy szkół zawodowych. Istnienie tego typu szkół od dawna uzależnione było od zapotrzebowania miejscowych zakładów na absolwentów zawodówek oraz od kondycji przedsiębiorstwa. Zależność ta najsilniej uwidoczniła się w trudnym okresie przechodzenia od gospodarki scentralizowanej do wolnego rynku. Z uznaniem należy odnotować fakt, że reorganizujące się gniewskie zakłady dokonały różnych transformacji w tym okresie, lecz zachowały przykładowe szkoły tak długo jak mogły. W listopadzie 1992 r. Zakłady Podzespołów Elektroniki Unitra–Mikrotyk w Gniewie oddały swoją szkołę pod zarządek Kuratorium Oświaty w Gdańsku, natomiast Zakłady Mechanizmów Okrętowych FAMA uczyniła to dopiero w 1995 r. Ważne i cenne było to, że Zespół Szkół Ponadpodstawowych (ponadgimnazjalnych) mógł w dalszym ciągu korzystać z warsztatów szkolnych obydwu zakładów. Ostatni absolwenci Unitry–Mikrotyku opuścili szkołę z końcem roku szkolnego 1996/97. Liceum Zawodowe zakończyło edukację w 1999 r.

7. Nauka zawodu w firmie Fama po 2000 roku

W czerwcu 2001 roku ostatni absolwenci Zasadniczej Szkoły Zawodowej zakończyli praktyczną naukę w zawodach: ślusarz, tokarz i frezer w Warsztatach Szkoleniowych przy zakładzie Fama, a w roku 1999 absolwenci Liceum Zawodowego – specjalność: mechanik obróbki skrawaniem. Od roku 2001 nie kształcono w Gniewie specjalistów w dziedzinie obróbki skrawaniem. W zakładach przemysłowych zaczęło brakować pracowników, dobrze wyszkolonych i mogących podjąć pracę. W roku 2005 w porozumieniu z Zespołem Szkół Ponadgimnazjalnych w Gniewie w spółce FAMA rozpoczęto nowy rozdział szkolnictwa zawodowego na poziomie Szkoły Zawodowej. We wrześniu 2005 roku praktyczną naukę zawodu w nowej formie kształcenia w zawodzie: operator obrabiarek skrawających CNC, podjęło 15 uczniów – pracowników młodocianych. W roku następnym we wrześniu 2006 r., rozpoczęła kształcenie następna grupa – pracowników młodocianych w zawodzie ślusarza. W latach następnych organizowano kolejne grupy pracowników w zawodzie operatora obrabiarek skrawających, co trwa do chwili obecnej. Uczniowie w ZSP w Gniewie odbywali naukę przedmiotów ogólnokształcących, teoretyczne przedmioty zawodowe w ramach miesięcznych kursów w CKP Tczew. Szkolenie praktyczne odbywa się na działach produkcyjnych zakładu FAMA. Pracownicy młodociani w ramach tzw. przejść, odbywają praktyczną naukę zawodu. Poznają strukturę, specyfikę zakładu pracy i stanowiska pracy, które są niezbędne do nauki zawodu. Pod okiem doświadczonych pracowników – opiekunów, zdobywają fachową wiedzę i umiejętności praktyczne. Po trzech latach nauki uczniowie – pracownicy młodociani przystępują do egzaminu z przygotowania zawodowego w Ośrodku Egzaminacyjnym w CKP nr 1 w Gdańsku. Nasi absolwenci uzyskują bardzo dobre wyniki ze szkolenia praktycznego, co przenosi się na wyniki z egzaminu z przygotowania zawodowego. Egzamin praktyczny zdają wszyscy z dobrymi i bardzo dobrymi wynikami.

Po trzech latach nauki są przygotowani do pracy na stanowiskach pracy zgodnych z wyuczonym zawodem. Po zdanych egzaminach większość naszych absolwentów podejmuje pracę w naszej firmie. Od 1 września 2012 r. w budynku Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych funkcjonują: Liceum Ogólnokształcące, Technikum (Mechaniczne

i Hotelarstwa), Zasadnicza Szkoła Zawodowa o klasach wielozawodowych. W roku 2013 w ZSP w Gniewie powstała klasa technikum w zawodzie technika hotelarza i technika mechanika o specjalności obrabiarki skrawające CNC. Uczniowie Technikum Mechanicznego odbywają praktyki zawodowe i zajęcia praktyczne w spółce FAMA Gniew oraz Mikrostyk Gniew i RR Gniew. Zajęcia praktyczne odbywają się na podobnych zasadach jak w Szkole Zawodowej. W czerwcu 2016 r uczniowie technikum przystąpili do egzaminu zawodowego z pierwszej kwalifikacji zawodowej M.19 – operator obrabiarek skrawających. Wszyscy uczniowie zdali egzamin z wynikiem pozytywnym, osiągając wysokie wyniki. Chociaż koszty uczenia ponosił jeden zakład, to absolwenci byli również zatrudniani w innych firmach. Niektórzy z nich podwyższali swoje kwalifikacje kończąc szkoły średnie i wyższe uczelnie. Ta współpraca szkolnictwa z miejscowymi zakładami pracy jest najlepszym prognozą dla przyszłości szkolnictwa zawodowego w Gniewie.

8. Analiza stanu zatrudnienia w firmie FAMA

Istotnym elementem w strukturze zatrudnienia jest analiza wieku, wykształcenia i stażu pracy pracowników zatrudnionych w zakładzie. Na podstawie wspomnianych kryteriów dokonano analizy zatrudnionej załogi w I kwartale 2017 r. Na tej podstawie przeprowadzono analizę danych z działu kadr. W firmie na koniec I kwartału zatrudnionych było 190 pracowników. Analiza strukturalna zatrudnienia jest istotnym elementem prowadzenia właściwej polityki kadrowej. Dotyczy to zarówno pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych, jak i w administracji firmy. Nadmienić należy, że obniżenie wieku emerytalnego też powoduje pewne konsekwencje w strukturze zatrudnienia. Bazując na stałym dopływie uczniów ze szkół zawodowych odbywających naukę zawodu w firmie FAMA jest przez instruktorów nauki zawodu dobrze rozeznana co do możliwości podjęcia pracy. Firma FAMA stwarza również warunki kontynuowania dalszej edukacji czy to na poziomie średnim, czy akademickim. Z perspektywy czasu można stwierdzić, że warto inwestować w naukę zawodu po to, aby w przyszłości mieć zapewnioną odpowiednią kadrę do realizacji zadań produkcyjnych.

Celem przedstawienia stosownych działań ze strony zarządu firmy niezbędna jest znajomość struktury: wieku załogi, wykształcenia, stażu pracy, innych elementów mających wpływ na rytmiczność produkcji.

8.1. Struktura wieku pracowników

W tabeli 8.1. przedstawiono strukturę wieku zatrudnionych pracowników.

Tabela 8.1 Struktura wieku pracowników

Table 8. 1 Age structure of employees

Przedział wiekowy [lata]	Udział osób	
	[liczba]	[%]
poniżej 31	37	19,47
31–41	36	18,95
41–50	44	23,16
powyżej 51	73	38,42

Struktura wieku pracowników jest jeszcze niekorzystna, gdyż 38,4 % stanowią osoby w wieku powyżej 50 lat, a 19,5 % osoby w wieku poniżej 31 lat. W wieku 31–40 lat jest 19 % załogi, natomiast w przedziale 41–50 jest 23,2 %. Uwzględniając kształcenie młodych ludzi w kierunkach technicznych oraz problem z ogólnym brakiem wykwalifikowanej kadry, a w szczególności młodej, to taka struktura wiekowa mogłaby się przyczynić w niedługim czasie do problemów z utrzymaniem właściwego stanu i struktury zatrudnienia. W związku

z powyższą sytuacją podjęto decyzję o umożliwieniu młodym ludziom odbywania praktycznej nauki zawodu w firmie poprzez zatrudnienie ich na podstawie umów o praktyczną naukę zawodu.

8.2. Struktura wykształcenia pracowników

W tabeli 8.2. przedstawiono strukturę wykształcenia pracowników.

Tabela 8.2. Struktura wykształcenia pracowników

Table 8.2. Structure of employee education

Wykształcenie	Udział osób	
	[liczba]	[%]
podstawowe	7	3,68
zawodowe	91	47,89
średnie	61	32,11
wyższe	31	16,32

Poziom wykształcenia załogi nie jest wysoki, ale odpowiadający specyfice działalności spółki. Wśród ogółu pracowników 16,3% osób posiada wyższe wykształcenie, natomiast 32,1% posiada wykształcenie średnie. Osoby z wykształceniem zawodowym stanowią 47,9 %, a z podstawowym 3,7 %. Jednocześnie firma na podstawie zawieranych umów z pracownikami umożliwia podnoszenie swoich kwalifikacji zawodowych w szkołach średnich oraz uczelniach wyższych.

8.3. Struktura stażu pracy

W tabeli 8.3. przedstawiono strukturę stażu pracy

Tabela 8.3. Struktura stażu pracy.

Table 8.3. Structure of employment period

Przedział stażu pracy [lata]	Udział osób	
	[liczba]	[%]
0–2	14	7,37
3–5	34	17,89
6–10	57	30,00
11–20	24	12,63
powyżej 20	61	32,11

Do analizy stażu pracy przyjmuję dwa kryteria:

1. Przedziały czasowe 10 lat, tj. 0–10 lat, 10–20 i powyżej 20 lat.

2. Wybieram przedział 0–10 lat ze względu na najwyższą wartość i dzielę na przedziały czasowe, tj. 0–2 lat, od 3–5 i od 6–10 lat.

Ad. 1 do 10 lat uzyskuję 55,3 % tj. ponad połowę załogi. W przedziale 10–20 osiągam 12,6%, natomiast powyżej 20 lat jest 32,1 %. Ze względu na fakt, że przedział stażu 0–10 lat stanowi najliczniejszą grupę, to szczegółowo analizuję ten przedział. Ad.2. W przedziale tym przyjmuję, że okres 2 lat jest wystarczający na adaptację zawodową do samodzielnej pracy. Przedział 3–5 lat pracownik nabiera doświadczenia zawodowego i rutyny. Przedział 6–10 lat pracownik jest doświadczony zawodowo, posiada odpowiednią wiedzę i praktykę w swoim zawodzie. W tej grupie można upatrywać przyszłych menadżerów i liderów zarówno w pracy, jak i wytyczonych zadaniach. W tej grupie widzimy również osoby, które decydują się na kontynuowanie dalszej edukacji czy to na poziomie średnim czy wyższym. Analizując wykształcenie załogi w powiązaniu z wiekiem, wartości te zestawiono w tabeli 8.4.

Tabela 8.4. Charakterystyka wykształcenia załogi w stosunku do wieku.

Table 8.4. Employee education in relations to age

Wiek [lata]	Wykształcenie				Udział osób	
	podstawowe	zawodowe	średnie	wyższe	[liczba]	[%]
poniżej 30	0	31	3	3	37	19,47
31 - 40	0	15	10	11	36	18,95
41 - 50	1	18	13	9	41	23,16
powyżej 51	6	27	35	8	76	38,42
razem [licz.]	7	91	61	31	190	x
razem [%]	3,68	47,89	32,11	16,32	x	100,00

Na podstawie tabeli 8.4 na uwagę zasługuje fakt, że najliczniejsze są dwie pozycje mówiące o tym że w grupie wiekowej powyżej 50 lat jest 35 osób z wykształceniem średnim, które będą stopniowo przechodzić na emeryturę. Natomiast drugą pośród liczebności jest grupa 31 pracowników w wieku poniżej 31 lat z wykształceniem zawodowym. Autorzy upatrują w tej grupie następców, którzy powinni zdobyć wykształcenie średnie, aby była zachowana płynność fluktuacji załogi.

8.4. Kształcenie i zatrudnienie pracowników młodocianych w latach 2005-2016

W latach 2005–2016 dokonano naboru 81 uczniów, a do zakładu przyjęto 55, czyli 68 %. W 2015 przyjęto 15 uczniów którzy odbywają przyuczenie do zawodu. Proces planowania zatrudnienia prowadzony jest prawidłowo. Pod koniec każdego roku opracowany jest plan zatrudnienia, który jest realizowany w ciągu jego trwania. Ustalane są odchylenia pomiędzy wartościami planowanymi a rzeczywistymi wraz z ich przyczynami. Na tej podstawie dokonywane są działania korygujące. W firmie występuje dobrze opracowana baza danych, która umożliwia optymalizacje umiejętności, kwalifikacji i wiedzy oraz maksymalne ich wykorzystanie dla potrzeb firmy.

9. Przyszłość szkolnictwa zawodowego według Minister Edukacji Narodowej

W dniu 13 grudnia 2016 r. Minister Edukacji Narodowej Anna Zalewska podpisała rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Ustaw dnia 21 grudnia 2016 r. i weszło w życie 22 grudnia 2016 r. Rozporządzenie określa 213 zawodów szkolnictwa zawodowego, w których kształcenie będzie mogło być prowadzone od 1 września 2017 r. Dotyczy ono nauki w klasach I branżowych szkół I stopnia, klasach I czteroletniego technikum oraz semestrach I szkół policealnych. W dokumencie uwzględniono zarówno dotychczas istniejące, jak również nowe 54 zawody, określone na wnioski ministrów właściwych dla tych zawodów oraz zmiany w dotychczasowych zawodach zgłoszone przez ministrów dla nich właściwych. Zmiany w strukturze zawodów są konsekwencją pogłębionej analizy ekspertów. Uwzględniają one m.in. aktualne trendy w danej branży, potrzeby rozwojowe przemysłu, postęp techniczny, nowe rozwiązania technologiczne, którym towarzyszą nowe formy organizacji pracy, jak również strukturę szkolnictwa zawodowego. Priorytetem działań MEN w obszarze kształcenia zawodowego jest aktywne włączenie pracodawców w proces kształcenia i egzaminowania. Takie działania możliwe będą dzięki m.in.: tworzeniu nowych zawodów oraz podstaw programowych; opracowywaniu programów nauczania dla zawodu (we współpracy ze szkołami) z uwzględnieniem umiejętności absolwenta dostosowanych do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy; realizację procesu kształcenia praktycznego uczniów (we współpracy ze szkołą i centrum kształcenia praktycznego); doposażaniu szkół/centrów kształcenia praktycznego w nowoczesną bazę techno-dydaktyczną; wsparciu kadrowemu szkół oraz zaangażowaniu pracowników przedsiębiorstwa w kształcenie praktyczne uczniów. W obecnej strukturze gospodarczej kraju, konieczne jest wprowadzenie modelu kształcenia, w którym ważną rolę spełniają dobrze wyposażone centra kształcenia praktycznego (CKP) ze ścisłą współpracą z pracodawcami lub warsztaty szkolne. Ważne jest, aby każdy uczeń część kształcenia zawodowego realizował u pracodawcy. Założeniem proponowanych zmian jest to, aby w każdym powiecie funkcjonowało jedno centrum kształcenia praktycznego. Jego zadaniem byłaby koordynacja kształcenia zawodowego, doradztwa zawodowego oraz organizacja i przeprowadzanie egzaminów zawodowych. W procesie realizacji kształcenia ustawicznego dorosłych CKP będą prowadziły kształcenie dla rynku pracy odpowiadające zapotrzebowaniu pracodawców w poszczególnych branżach. Mają one także pełnić rolę ośrodka certyfikującego w oparciu o ustawę o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Zmianie musi ulec także struktura kształcenia zawodowego. Będzie ona polegała na utworzeniu II stopniowej szkoły branżowej. Po ukończeniu I stopnia i po zdaniu egzaminu z jednej kwalifikacji absolwent uzyska dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe. Będzie on przygotowany do podjęcia pracy lub kontynuowania kształcenia w szkole II stopnia. Po ukończeniu szkoły branżowej II stopnia i po zdaniu egzaminu z drugiej kwalifikacji absolwent uzyska wykształcenie średnie zawodowe i dyplom technika. Absolwent szkoły branżowej II stopnia z tytułem technika może przystąpić do matury zawodowej oraz kontynuować kształcenie na wyższych studiach zawodowych w branży, w której uzyskał tytuł technika. Co najmniej 50% zajęć w szkole branżowej będzie przeznaczane na kształcenie zawodowe. W proponowanej strukturze pozostaje technikum działające na dotychczasowych zasadach, z maturą na poziomie podstawowym lub rozszerzonym oraz dyplomem potwierdzającym kwalifikacje zawodowe. Priorytetem nowego systemu edukacji zawodowej będzie włączenie w proces edukacji pracodawców. Będą oni mieli wpływ na tworzenie nowych zawodów oraz podstawy programowej. Będą uczestniczyć w programach nauczania uwzględniając potrzeby lokalnego i regionalnego rynku pracy. Pracodawcy mają też być wsparciem kadrowym dla szkół i być zaangażowani w proces egzaminowania. Dzięki takiemu zaangażowaniu pracodawców uczeń będzie nabywał umiejętności zawodowe przy uwzględnieniu nowoczesnych technik i technologii stosowanych przez pracodawców. Będzie miał tym samym większe szanse na zatrudnienie. Dodała, że po skończeniu edukacji zawodowej absolwent nie będzie musiał starać się o dodatkowe uprawnienia. Efektem reformy szkolnictwa zawodowego będzie wprowadzenie m.in. nowoczesnej szkoły branżowej. Zastąpi ona szkołę zawodową. Szkoła branżowa będzie szkołą dwustopniową. Po skończeniu szkoły branżowej drugiego stopnia będzie można zdawać maturę i dalej kształcić się na studiach, ale też z każdego etapu tej edukacji będzie można podjąć pracę.

10. Podsumowanie

Kierunki kształcenia zawodowego, jego zasięg i formy organizacyjne związane są z poziomem rozwoju gospodarczego, zależą także od struktury społeczno-zawodowej ludności danego kraju oraz warunków politycznych, tradycji i aspiracji edukacyjnych społeczeństwa. Rozwój szkolnictwa zawodowego wszystkich szczebli jest odpowiedzią na zapotrzebowania gospodarki i stanowi jedno z narzędzi jej rozwoju. Szkolnictwo zawodowe w Polsce, jak i w Gniewie przechodziło różne fazy rozwoju. Pod koniec lat pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych młodzi chłopcy chcąc zdobyć zawód do południa pracowali w zakładzie

zdobywając umiejętności zawodowe, a po południu uczęszczali do szkoły. W szkole zdobywali wiedzę z przedmiotów zawodowych i ogólnokształcących. W 1961r. w Fabryce Maszyn i Odlewni w Gniewie a później w Zakładzie Mechanizmów Okrętowych powstała Przychodnia Zasadnicza Szkoła Zawodowa. W 1979r. przekształciła się ona w Zespół Szkół Ponadpodstawowych. Uczniowie szkoły zawodowej przy zakładzie FAMA mieli status pracownika młodocianego. Zajęcia praktyczne odbywali w zakładzie, za co otrzymywali wynagrodzenie zgodnie z ustawami. Wykłady z przedmiotów teoretycznych odbywały się w budynkach szkoły. Program nauczania był realizowany wg wytycznych Ministerstwa Oświaty i Wychowania. Część absolwentów szkoły zawodowej i liceum zawodowego są pracownikami zakładu, część z nich podniosła swoje kwalifikacje, w czym pomagał im również zakład pracy. Na początku lat 2000 szkolnictwo zawodowe praktycznie przestało istnieć i nastąpił brak dopływu nowych fachowców. Obecnie szkolnictwo zawodowe działa na innych zasadach. Obecnie, absolwent gimnazjum chcąc się uczyć jakiegoś zawodu, musi sam znaleźć zakład, w którym będzie mógł odbywać praktyczną naukę zawodu i po otrzymaniu zgody uczęszcza do szkoły, która przyjmuje go na ucznia. Od dziesięciu lat prezes firmy FAMA współpracując z Zespołem Szkół Ponadgimnazjalnych, użyczając warsztat obróbki skrawaniem oraz dając nadzór nad tymi uczniami pomaga im zdobyć wybrany zawód jednocześnie zapewniając sobie dopływ nowych fachowców. W chwili obecnej praktyczną naukę zawodu obróbki skrawaniem odbywają uczniowie Technikum Mechanicznego. Pierwszy rocznik technikum w tym roku opuści mury szkoły i część absolwentów zasili kadre techniczną zakładu. W gospodarce rynkowej trzeba posiadać dobrze wykształconą załogę aby móc sprostać konkurencji zarówno na rynku krajowym, jak i zagranicznym.

Literatura

1. Pastewski Z. 2012: FAMA 160 lat od Fabryki Maszyn Rolniczych i Odlewni do FAMA Sp. z o. o.
2. Samulewska A., Pastewski Z., Ejankowski J 2015: O edukacji zawodowej w Gniewie i okolicy.